Kako mladostniki doživljajo šolo

Vesna Pucelj, Helena Jeriček Klanšček

Ni veliko raziskav, ki bi omogočale vpogled v to, kako mladi doživljajo šolo; ali so z njo obremenjeni, ali jim je všeč, ali jim sošolci pomagajo itd. V članku predstavljamo podatke iz mednarodne raziskave, ki se izvaja od leta 1982 vsake štiri leta trenutno v že več kot 39-ih evropskih in severnoameriških državah. V Sloveniji jo je Inštitut za varovanje zdravja *izvedel leta 2002, 2006 in 2010.*

Z zdravjem povezano vedenje v šolskem okolju

Mednarodna raziskava *Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju* (HBSC) vključuje reprezentativen vzorec 11, 13 in 15-letnih šolarjev v Sloveniji. Cilj raziskave je predvsem raziskovanje z zdravjem povezanega vedenja in socialnega konteksta – doma, v šoli, v družini in med vrstniki mladostnikov v šolskem obdobju. Dejavniki, ki se jih preučuje v raziskavi, se navezujejo na družbeni kontekst (družina, vrstniki, šola), zdravstvene izide (samoocena zdravja, zadovoljstvo z življenjem, psihosomatske težave), tvegano vedenje (kajenje, pitje alkoholnih pijač, uporaba kanabisa, zgodnji spolni odnosi, trpinčenje in pretepanje, pasivno preživljanje prostega časa) ter druge teme. V tem prispevku bomo na kratko osvetlili področje šolskega okolja in nekatere ugotovitve.

Foto: Alenka Veber

Koliko mladih doživlja, da so obremenjeni s šolo

V letu 2010 se jih je od 5426 anketiranih 14 % počutilo kot zelo obremenjene z delom za šolo, 37 % jih je doživljalo, da so še kar obremenjeni, 42 % le malo ter 9 % sploh nič. Med spoloma statistično značilnih razlik ni. Najbolj se čutijo obremenjeni 13- in 15-letniki. V primerjavi z mladostniki iz ostalih 39-ih v raziskavo vključenih držav v letu 2010 se mladostniki v Sloveniji doživljajo kot bolj obremenjene. V obdobju med 2002 in 2010 pri obremenjenosti ni prišlo do bistvenih sprememb, razen pri fantih in pri 11-letnikih (pri obeh spolih), kjer se je delež nekoliko povečal.

> *Slovenski mladostniki se doživljajo kot bolj obremenjene s šolo kot njihovi vrstniki iz Evrope. Šola je najbolj všeč 15-letnikom, najmanj pa 13-letnikom. Skoraj polovica vprašanih meni, da razrednik njihovo delo za šolo ocenjuje kot dobro, skoraj tretjina pa kot zelo dobro. Podpora sošolcev je pri nas glede na druge države visoka.*

Ali je mladostnikom šola všeč

Dobri četrtini (28 %) mladostnikov je šola zelo všeč, 37 % je malo všeč, 36 % (sploh) ni všeč. Šola je najmanj všeč 13-letnikom, saj jih je z njo nezadovoljnih več kot polovica, najbolj pa je všeč 15-letnikom (delež neza-

dovoljnih je 25 %). Dekletom je šola bolj všeč kot fantom. V primerjavi z vrstniki iz drugih držav so 11- in 13-letniki na repu držav, medtem ko so 15-letniki na 5. mestu. V obdobju med leti 2002 in 2010 je močno narastel delež mladostnikov pri vseh starostnih skupinah in obeh spolih, ki so nezadovoljni s šolo. V letu 2002 je bila v povprečju s šolo nezadovoljna petina mladostnikov, leta 2010 pa že preko polovice vseh. Porast nezadovoljstva je izrazitejši pri fantih in pri 13-letnikih.

> *O lažji komunikaciji z mamo, očetom in prijatelji so poročali mladostniki z boljšim šolskim uspehom, poleg tega pa tudi o boljši telesni samopodobi ter boljših prehranjevalnih navadah.*

Kako razrednik ocenjuje delo mladostnikov za šolo (mnenje mladostnikov)

Mladostnike smo spraševali tudi po mnenju, kako razrednik ocenjuje njihovo delo za šolo v primerjavi z njihovimi sošolci. Skoraj polovica mladostnikov meni, da razrednik njihovo delo za šolo ocenjuje kot dobro, 27 % zelo dobro, 20 % povprečno in 4 % kot podpovprečno. Dekleta so pogosteje odgovarjala, da jih razrednik ocenjuje bolje kot pa fantje. Razlike so tudi glede na starostne skupine, in sicer se najbolje ocenjujejo 11-letniki, najslabše pa petnajstletniki, čeprav se je ravno pri tej starosti delež uspešnih mladostnikov pomembno povečal od leta 2002 do leta 2010. Pri samooceni uspešnosti so 11-letniki na 3. mestu, 13-letniki na 5. mestu in 15-letniki na 9. mestu glede na preostalih 39 vključenih držav v raziskavo HBSC v letu 2010.

Podpora sošolcev

Zanimalo nas je tudi, ali se mladostniki radi družijo s sošolci, ali so jim ti pripravljeni pomagati in ali jih sprejemajo takšne, kot so. Podatki kažejo, da velika večina mladostnikov čuti podporo sošolcev, samo 5,5 % te podpore ne doživlja. Dekleta so nekoliko pogosteje kot fantje odgovarjala, da imajo močno podporo. Med tistimi, ki menijo, da podpore nimajo, je največ 13-letnikov. Največ podpore čutijo enajstletniki. V obdobju od leta 2002 do leta 2010 ni prišlo do bistvenih razlik v deležih.

Šolski uspeh in šolski program sta pomembno povezana z zdravjem

Ugotovili smo tudi, da šolski uspeh (pri 11- in 13-letnikih) in šolski program pri 15-letnikih pomembno vpliva na zdravje in na vedenje, povezano z zdravjem. 11- in 13-letniki s slabšim oz. podpovprečnim šolskim uspehom so pogosteje poročali o manjšem zadovoljstvu z življenjem, slabšem zdravju, več psihosomatskih simptomih in več poškodbah kot pa tisti z nadpovprečnim učnim uspehom. Pogosteje so poročali tudi o tveganih oblikah vedenja, slabšem duševnem zdravju, pogostejši komunikaciji s prijatelji prek elektronskih medijev ter o pogostejšem druženju s prijatelji ob večerih. O lažji komunikaciji z mamo, očetom in prijatelji so poročali mladostniki z boljšim šolskim uspehom, poleg tega pa tudi o boljši telesni samopodobi ter boljših prehranjevalnih navadah. Mladostniki, ki so v šoli uspešnejši, so poročali tudi o večjem zadovoljstvu s šolo, medtem ko tisti s slabšim uspehom šolo doživljajo kot bolj obremenjujočo.

15-letniki, ki obiskujejo zahtevnejše šolske programe (gimnazija in srednja tehnična šola), so pogosteje poročali o bolj zdravih prehranskih in gibalnih navadah ter redkeje o tveganih oblikah vedenja, lažje komunicirajo z mamo in prijatelji o stvareh, ki jih zanimajo in so bolj obremenjeni z delom za šolo kot pa tisti, ki obiskujejo manj zahtevne programe. Po drugi strani pa se zahtevnejši program povezujejo z nekaterimi neugodnimi izidi na področju duševnega zdravja.

Sporočilo staršem in učiteljem

Otroci in mladostniki le doma preživijo več časa kot v šoli. Šola je prostor, v katerem imajo možnost dosegati učne dosežke, razvijati socialne in druge veščine, se miselno, čustveno razvijati. Zato je z vidika staršev in pedagoških delavcev pomembno, da raziskujemo in ugotavljamo, kakšen je odnos mladostnikov do šole in kako se v šoli počutijo. Analiza je pokazala, da imajo tako pozitiven odnos do šole (v šoli se počutijo dobro, imajo relativno dobro vrstniško mrežo) ter tudi negativen odnos (visok občutek nezadovoljstva s šolo). V prihodnosti bi veljalo raziskati, kateri vidiki so pripeljali do povečanega nezadovoljstva s šolo in s čim so pravzaprav mladostniki nezadovoljni. Vsekakor je šola sama po sebi stresogena in prinaša mladostnikom obveznosti. Pa vendar si je potrebno prizadevati za zmanjševanje stresa, povezanega s šolo, tako na strani šole kot tudi posameznika – šolarja. Spodbujati je treba dobre medsebojne odnose med učenci ter med učenci in učitelji ter drugimi delavci na šoli. Pomembno je, da se mladostnik v šoli počuti sprejetega. V šolanju mora najti smisel oz. verjeti, da je šola pomembna za njegovo prihodnost. Poleg pedagoških delavcev imajo temeljno vlogo pri tem starši. Ključno je, da se o doživljanju mladostnikov pogovarjamo in preverjamo njihovo razumevanje in rešujemo tudi morebitne stiske. ■

Literatura

Currie, Candace; Zanotti, Cara; Morgan, Antony; Currie, Dorothy; deLooze, Margaretha; Roberts, Chris; Samdal, Oddrun; Smith, R. F., Otto; Barnekow, Vivian (ured.) (2012): *Social determinants of health and well-being among young people. HBSC international report from the 2009/2010 survey*. Copenhagen: WHO.

Pucelj, Vesna (2011): Odnos do šole. V: Jeriček Klanšček, Helena; Roškar, Saška; Koprivnikar, Helena; Pucelj, Vesna; Bajt, Maja; Zupanič, Tina (ured.) (2011): *Neenakosti v zdravju in z zdravjem povezanih vedenjih slovenskih mladostnikov*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja, str. 55–70.

Jeriček Klanšček, Helena; Roškar, Saška; Koprivnikar, Helena; Pucelj, Vesna; Bajt, Maja; Zupanič, Tina (ured.) (2011): *Neenakosti v zdravju in z zdravjem povezanih vedenjih slovenskih mladostnikov*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja.

Pucelj, Vesna; Vidmar, Maša (2012): Trendi v odnosu do šole. V: Jeriček Klanšček, Helena idr. (ured.): *Spremembe v vedenjih, povezanih z zdravjem mladostnikov v Sloveniji v obdobju 2002–2010*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja (e-vezija v pripravi).